

Protocol Dyslexie

Henegouwenlaan

Schooljaar 2026-2027

Jessica van Zandvoort – Maud Guitjens – Alyssa Verhees

Inhoudsopgave

SCHOOLGEGEVENS	5
DIAGNOSE	6
SIGNALERING	7
BEGELEIDING	8
ALGEMENE BEGELEIDING	8
SPECIALE BEGELEIDING	8
COMPENSERENDE FACILITEITEN	10
EXTRA TIJD	10
MONDELING	10
SPELLING	10
VOORLEZEN	11
AANTEKENINGEN	11
BOEKVERSLAGEN	11
LUISTERTOETS	11
HUISWERK	11
TOETSEN VOOR DE TALEN	12
INZIEN PROEFWERKEN	12
SCHOOLEXAMENS	12
ONDERSTEUNENDE TECHNOLOGIE	13
LAPTOP	13
TEKST-NAAR-SPRAAKSOFTWARE	13
SOFTWARE VOOR VLOT EN FOUTLOOS SCHRIJVEN	13
VERTAALSOFTWARE	13
MINDMAPSOFTWARE	13
DISPENSATIES	14
DISPENSATIE IN HAVO/VWO-123	14
DISPENSATIE HAVO-BOVENBOUW	15
DISPENSATIE VWO-4	15
DISPENSATIE VWO-5	16
BRONNENLIJST	17
BIJLAGEN	18
ACHTERGRONDEN	19
DYSLEXIE CENTRAAL IN HET VOORTGEZET ONDERWIJS	22
LEERLINGEN MET EEN SPECIFIEKE HULPVRAAG	23
INRICHTINGSBESLUIT WVO	27
INTAKEVRAGENLIJST	29
VOORBEELDBRIEF AAN OUDER(S)/VERZORGER(S)	32

Schoolgegevens

Stedelijk College Eindhoven Locatie Henegouwenlaan
mavo - havo – vwo (atheneum & gymnasium)
Henegouwenlaan 2
5628 WK Eindhoven

Telefoon: 040-2645777

Emailadres: henegouwenlaan@stedelijkcollege.nl

Website: www.stedelijkcollege.nl

Dhr. W. Evers Directeur
Dhr. T. Habraken Adjunct-directeur
Mevr. P. Font Freide Orthopedagoog Msc, ondersteuningscoördinator
Mevr. J. van Zandvoort Remedial teacher, dyslexiecoördinator jvantilborg@stedelijkcollege.nl
Mevr. A. Verhees Remedial teacher, dyslexiecoördinator averhees@stedelijkcollege.nl

Diagnose

Wanneer een leerling in het bezit is van een dyslexieverklaring* wordt de leerling op het Stedelijk College Eindhoven beschouwd als leerling met dyslexie.

Een dyslexieverklaring geeft aan dat uit psychodiagnostisch onderzoek is gebleken dat bij de leerling dyslexie is vastgesteld. Ook geeft de dyslexieverklaring expliciet aan wat de capaciteiten van de leerling zijn en welke ernstige belemmeringen de leerling ondervindt bij het volgen van onderwijs of bij het functioneren in de samenleving. Daarnaast moet ook op de basisschool al duidelijke achterstanden gesignaleerd zijn bij technisch lezen en spelling. In de dyslexieverklaring wordt tenslotte concreet aangegeven welke maatregelen, faciliteiten, materialen, begeleidings- en behandelingsvormen voor de leerling noodzakelijk zijn of aangeraden worden.

Het Stedelijk College Eindhoven accepteert alleen dyslexieverklaringen die zijn afgegeven door een BIG-geregistreerd GZ-psycholoog of een orthopedagoog- generalist (NVO), die verbonden is aan een gerenommeerde praktijk of instelling. De orthopedagoog van het Stedelijk College bepaalt of de verklaring zorgvuldig is afgegeven en of deze geaccepteerd kan worden volgens de regels van de NKD. De schoolleiding beslist uiteindelijk of een dyslexieverklaring geaccepteerd wordt. Een kopie van de dyslexieverklaring, inclusief het psychodiagnostisch onderzoek, wordt bewaard bij het ondersteuningskantoor. In het leerlingdossier komt alleen een samenvatting. Het dossier wordt beheerd door de orthopedagoog. In de laatste bijlage van dit document lees je hoe er met deze persoonsgegevens wordt omgegaan.

** Een volledige dyslexieverklaring moet bestaan uit een verkennende, verklarende en indicerende diagnose.*

Signalering

Naast leerlingen die al in het basisonderwijs dyslectisch bevonden zijn, krijgt het Stedelijk College Eindhoven jaarlijks ook te maken met

- leerlingen die vermoedelijk dyslexie hebben;
- leerlingen die achterstanden met lezen en/of spellen hebben;
- leerlingen die problemen ondervinden bij de moderne vreemde talen.

Het gebeurt regelmatig dat dyslexie zich pas manifesteert in het voortgezet onderwijs. Vaak gaat het hierbij om leerlingen die hun zwakke technische lees- en spellingvaardigheid hebben kunnen compenseren met goede verbale vaardigheden en goede algemene kennis. Ze zijn goed in begrijpend lezen en luisteren en kunnen op basis van hun kennis hun leesfouten corrigeren.

Om problemen op lees- en spellinggebied vroegtijdig te kunnen signaleren gebruikt het Stedelijk College Eindhoven in eerste instantie de gegevens bij de aanmelding van de leerling (het onderwijskundig rapport (OR) van de basisschool, het aanmeldingsformulier en informatie uit een gesprek met de leerkracht van groep 8). Daarnaast worden de uitkomsten van eventuele ijkingsstoetsen (zoals de cito-vas), die in principe alle brugklassers maken, kritisch bekeken.

Wanneer door de leercoach/vakdocent een leerling wordt aangedragen bij de ondersteuningscoördinator met betrekking tot een achterstand bij spelling en technisch lezen. Wanneer uit de Cito 0 en OR van de basisschool blijkt dat er een achterstand is opgetreden, kan de leerling een vooronderzoek voor dyslexie krijgen. Het vooronderzoek, waarvoor aan ouders mondeling toestemming wordt gevraagd, bestaat uit een intakegesprek met de leerling, de afname van de Een-Minut-Test (Brus & Voeten, 1973), de Klepel (Van den Bos, Spelberg, Scheepstra, de Vries, 1994), een stilleestoets en het 'PI-signaleringsdictee' (Harcourt assessment BV, 2004).

Als de uitkomsten van het vooronderzoek het vermoeden van dyslexie versterken, dan wordt een leerling doorverwezen naar een GZ-psycholoog of een orthopedagoog-generalist (NVO), die verbonden is aan een gerenommeerde praktijk of instelling. Het verslag van het interne onderzoek kan als leidraad dienen voor het externe onderzoek. De bekostiging van het externe onderzoek geschiedt in de brugklas voor de helft door de ouders en de andere helft door de school, mits het onderzoek wordt uitgevoerd door Praktijk Haans KaJo. Vanaf de tweede klas wordt dyslexieonderzoek in principe door de ouders van de desbetreffende leerling bekostigd.

Begeleiding

Het Stedelijk College Eindhoven streeft naar een integrale aanpak van de begeleiding van leerlingen met dyslexie. Wij vinden het belangrijk dat leerlingen met dyslexie het niveau van onderwijs kunnen volgen dat aansluit bij hun capaciteiten, dat zij hun functionele lees- en schrijfvaardigheid vergroten (indien nodig met hulpmiddelen) en leren omgaan met hun lees- en/of spellingproblemen.

Als voorwaarden voor een succesvolle begeleiding stelt het Stedelijk College Eindhoven dat:

- alle betrokkenen een positieve houding hebben ten aanzien van dyslexie:
 - dyslexie wordt algemeen geaccepteerd binnen het team;
 - leerlingen kunnen het onderwijs volgen dat past bij hun niveau;
 - problemen van leerlingen en ouders worden serieus genomen;
 - collega's staan op een professionele manier open voor elkaar.
- de dyslectische leerling centraal staat in de begeleiding:
 - samen met de leerling wordt naar oplossingen gezocht;
 - de visie van leerling en ouders wordt gerespecteerd;
 - de leerling is medeverantwoordelijk voor de uitvoering.

Met alle leerlingen die met een dyslexieverklaring binnenkomen en alle leerlingen die in de loop van een schooljaar een verklaring krijgen, neemt de dyslexiespecialist contact op, om te kijken welke begeleiding, hulpmiddelen en/of leermiddelen het beste aansluiten bij de betreffende leerling.

Algemene begeleiding

Docenten hebben in de les verschillende mogelijkheden om voor een leerling met dyslexie het verwerken van de leerstof te vergemakkelijken. Veel van deze mogelijkheden hebben een positieve uitwerking op het leerproces van alle leerlingen. Een voorbeeld van een lesmodel staat in de bijlage.

Speciale begeleiding

Bijna alle dyslectische leerlingen hebben, naast algemene begeleiding, ook nog specifiek op hun problematiek toegesneden begeleiding nodig.

Op het Stedelijk College Eindhoven bestaat speciale begeleiding uit compenserende faciliteiten, ondersteunende technologie en dispensaties. In gezamenlijk overleg met de leerling, de ouders en de ondersteuningscoördinator/dyslexiespecialist wordt besproken wat de leerling nodig heeft om de problemen, voortkomend uit dyslexie, te verminderen en de zelfredzaamheid binnen en buiten school te bevorderen. Indien nodig worden de docenten, de leercoach en/of de afdelingsleider betrokken bij het overleg.

Leidraad bij de vormgeving van de speciale begeleiding voor een dyslectische leerling zijn de adviezen uit de dyslexieverklaring en/of het psychodiagnostisch onderzoek. In de brugklas krijgen leerlingen aan het begin van het schooljaar een plusuur dyslexie aangeboden. Dit plusuur is enerzijds bedoeld als peergroup, anderzijds om tools aangeboden te krijgen hoe ze met hun dyslexie kunnen omgaan en om uitleg te krijgen over ondersteunende technologie. Vervolgens wordt dit teruggekoppeld aan hun leercoach en gaat die samen met de leerling het volgende evalueren:

- of docenten de toegekende faciliteiten realiseren;
- of de leerling gebruik maakt van de toegekende faciliteiten;
- wat de effecten zijn van de ondersteuning;
- hoe de leerling ervoor staat;
- of meer faciliteiten noodzakelijk zijn;
- etc.

Na het brugklasjaar wordt verondersteld dat leerlingen dermate vertrouwd zijn met de school dat zij weten dat zij bij de docent, coach, afdeling en/of ondersteuningscoördinator/dyslexiespecialist terecht kunnen indien er vragen, problemen en/of bijzonderheden zijn. Ieder schooljaar wordt er vanuit het ondersteuningskantoor gecontroleerd of de vakken waarvoor audio-ondersteuning wordt aangeboden nog toereikend zijn.

Compenserende faciliteiten

Hieronder staat beschreven welke compenserende faciliteiten mogelijk zijn.

Extra tijd

Dit betekent dat de leerling bij overhoringen, proefwerken en (school)examens 20% extra tijd krijgt. Bijvoorbeeld: de klas mag een lesuur van 45 minuten aan de toets werken, dan heeft de leerling met dyslexie 9 minuten extra. Deze voorziening mag niet ten koste gaan van de volgende les. Een alternatief is dat de docent de lengte van de toets aanpast. Bijvoorbeeld: de docent streep een (gedeelte van een) opgave weg maar houdt er wel rekening mee dat toch alle vaardigheden worden getoetst.

Een ander alternatief is dat de docent de tijd die de klas eraan mag werken aanpast. Voor overhoringen die niet langer duren dan 20 minuten geldt nog een ander alternatief: geef de leerling met dyslexie als eerste de toets en haal de toets van deze leerling als laatste op.

Tijdens proefwerkweken zitten leerlingen met extra tijd bij elkaar in een lokaal, zodat zij niet gestoord worden als andere leerlingen klaar zijn of het lokaal verlaten. Indien er een verklaring en/of onderzoek van een leerling is afgegeven aan de ondersteuningscoördinator en deze leerling hiermee recht heeft op extra tijd, dient deze ten minste vier schoolweken voor de proefwerkweek op school aanwezig te zijn. Dit zodat de faciliteiten beschikbaar gemaakt kunnen worden en de leerling ingeroosterd kan worden in het juiste lokaal.

Alle overhoringen, proefwerken en (school)examens zijn in Arial puntgrootte 12.

Mondeling

Een leerling mag na een schriftelijke overhoring (SO) vocabulaire bij de moderne vreemde talen (Engels, Frans, Duits, Spaans) een mondelinge overhoring (MO) aanvragen. Dit geldt alleen als voor de schriftelijke overhoring een onvoldoende gehaald is en de docent de indruk heeft dat de leerling goed zijn best heeft gedaan en eigenlijk beter zou kunnen presteren.

Spelling

De spelling van de leerlingen wordt coulant beoordeeld om te voorkomen dat de leerling structureel een onvoldoende haalt. Dit kan op de volgende manier achterhaald worden.

In de onderbouw wil met coultance zeggen dat:

- herhaalfouten maar 1 keer worden fout geteld;
- fonetisch geschreven woorden worden goed geteld;
- Nederlandse schrijffouten worden bij moderne vreemde talen niet meegerekend;
- bij vaardigheden moet er een rubric zijn met maximale puntenaftrek voor het onderdeel spelling. Voorstel is om dit op maximaal 10% te houden;
- grammaticale fouten worden wel fout gerekend, leerlingen mogen hier wel eventueel regelkaarten bij gebruiken.

Voor alle moderne vreemde talen geldt in de onderbouw dat alleen bij aparte afname van een schrijfvaardigheidstoets een woordenboek is toegestaan.

In de bovenbouw (mavo: klas 3 en 4; havo: klas 4 en 5; vwo: klas 4 t/m 6) betekent 'met coultance' dat de secties Nederlands, Engels, Frans, Duits, Spaans, Latijn en Grieks bij toetsen vooraf een maximale aftrek van 10% rekenen voor incorrecte formuleringen en onjuist taalgebruik in schrijftoetsen, zoals dit ook het geval is tijdens het

examen. Er moet dus gebruikgemaakt worden van een rubric waarbij de dyslectische leerling kan zien waar hij op beoordeeld gaat worden. Onder incorrecte formuleringen en onjuist taalgebruik moet worden verstaan: fouten tegen de regels voor interpunctie, voor het gebruik van hoofdletters, voor zinsbouw, voor spelling, voor woordgebruik en voor woordvolgorde.

Bij de overige vakken zijn fonetisch geschreven woorden goed. Bijvoorbeeld als je het land Azerbeidzjan niet goed opschrijft, maar je ziet dat de leerling dit land bedoelt.

Bij het centraal schriftelijk eindexamen mogen we in de beoordeling geen rekening houden met dyslexie, ook niet bij de taalvakken. Wel houden we rekening met leerlingen met dyslexie door verschillende vormen van ondersteuning aan te bieden. Eén daarvan is het gebruik van een laptop met spellingcontrole en woordenboek.

Voorlezen

Een leerling die moeite heeft met hardop voorlezen en/of zich ten opzichte van klasgenoten ongemakkelijk voelt in verband met de snelheid/nauwkeurigheid van het lezen, mag met de docent afspreken dit niet of niet onvoorbereid te doen.

Aantekeningen

Een leerling die moeite heeft met het opnemen van dictaat en/of het overnemen van aantekeningen op het bord, schrijft gewoon mee met de klas, maar mag daarna aan een klasgenoot vragen om een foto van de aantekeningen door te sturen. Heeft de docent het dictaat en/of de aantekeningen digitaal, dan is een kopie voor de leerling gewenst.

Boekverslagen

Een leerling die moeite heeft met het lezen van boeken (snelheid/begrip), mag gebruik maken van luisterboeken en/of boeken met een aangepast vergroot lettertype. Deze zijn verkrijgbaar in de mediatheek. Andere opties zijn:

- De app Storytell (hiermee kun je het boek alleen luisteren maar niet meelesen. Soms is er wel een leesversie maar nooit tegelijkertijd met de luisterversie);
- De app Spotify (hier zijn luisterboeken te vinden waarbij je soms wel en soms niet kunt meelesen).
- De app van de Online Bibliotheek (hier zijn zowel lees- als luisterversies beschikbaar; een leerling heeft hiervoor wel een (gratis) bibliotheekabonnement nodig).

Enkel de film kijken is niet toegestaan. Docenten moeten de boeken tijdig opgeven en zorgen dat er boeken op de lijst staan waarvan een aangepaste versie verkrijgbaar is. Docenten moeten zich realiseren dat een zeer beknopte of onvolledige schriftelijke formulering niet het gevolg hoeft te zijn van het boek niet hebben gelezen/begrepen.

Docenten kunnen de leerling het verslag eventueel mondeling laten toelichten.

Luistertoets

Als er een aangepaste versie is, dan gebruikt de docent deze voor alle leerlingen in de klas. Wanneer er geen aangepaste versie is dan kan de docent deze zelf langer op pauze zetten om de leerling voldoende tijd te geven om de vraag te lezen.

Er zijn ook talen die met individuele afname werken. Hierbij werken alle leerlingen via een website op hun eigen tempo waarbij de dyslecten extra tijd hebben om de toets te maken.

Huiswerk

De leerling is erbij gebaat dat docenten huiswerk en/of opdrachten met veel leer-, lees- en/of schrijfwerk tijdig opgeven.

Toetsen voor de talen

Vanaf schooljaar 2025/2026 zal er in de onderbouw gewerkt gaan worden met een pto (programma voor toetsing onderbouw). In het pto zal meegenomen worden dat er maximaal 1 proefwerk voor talen op 1 dag plaatsvindt zowel binnen als buiten een topweek. Dit geldt niet voor overhoringen, want deze bevatten minder stof en tellen minder zwaar. Mochten er twee overhoringen voor de talen gepland staan, dan kan er in overleg met de vakdocent gekeken worden om 1 van de 2 overhoringen op een andere dag te plannen.

Inzien proefwerken

Docenten dienen gemaakte overhoringen en proefwerken te bespreken in de klas, zodat leerlingen kunnen leren van hun fouten. Indien een leerling een overhoring of proefwerk graag mee naar huis wil nemen om het te bespreken met de ouder(s) en/of bijlesdocent, dan moet de leerling dit zelf kenbaar maken bij de docent. De docent geeft op korte termijn de opgaven van de toets en de uitwerking van de leerling mee (bijv. in een gesloten envelop) en maakt met de leerling een afspraak over het retourneren ervan.

Indien een docent bezwaar heeft tegen het mee naar huis geven van de opgaven, dan is er een alternatief, namelijk: de docent zorgt ervoor dat de betrokkenen op korte termijn het werk op school kunnen inzien.

Schoolexamens

Scholen kunnen het schoolexamen op eigen wijze inrichten, mits het overeenkomt met het door de minister vastgestelde examenprogramma. Iedere school heeft een Programma van Toetsing en Afsluiting (PTA). Daarin wordt onder andere beschreven wat, hoe en wanneer getoetst wordt. Het PTA geldt voor de gehele groep examenkandidaten en mag derhalve niet voor een leerling inhoudelijk aangepast worden (bijv. alleen voor de dyslectische leerling een extra toets afnemen waarmee gecompenseerd kan worden of een schriftelijke toets mondeling afnemen). Het Stedelijk College Eindhoven kan wel toestaan dat een leerling het examen aflegt op een wijze die is aangepast aan de mogelijkheden van de leerling.

Ondersteunende technologie

Er wordt bij de ondersteunende technologie onderscheid gemaakt tussen gebruik thuis en op school (binnen en buiten de les). Ondersteunende technologie voor gebruik op school wordt per definitie alleen in bijzondere gevallen (in overleg met leerling, ouders, docenten, leercoach en team) door de ondersteuningscoördinator/dyslexiespecialist toegekend. Op www.dyslexiehulpmiddelen.com staan veel verschillende apps die eventueel gebruikt kunnen worden.

Laptop

Iedere leerling heeft een Chromebook om op school mee te werken. Na overleg (met de dyslexiecoach) mag een leerling met ernstige of complexe dyslexie gebruikmaken van een Chromebook om aantekeningen te maken. Bij toetsen mag een leerling altijd gebruik maken van een laptop met voorleessoftware en/of om zijn antwoorden uit te werken. Dit moet altijd overlegd worden met de leercoach, zodat die dit kan doorgeven aan de medewerker van het ondersteuningskantoor. Op die manier kan het verwerkt worden in de lijst met toetsfaciliteiten. In de toetsweken staan de laptops klaar in het juiste lokaal. Buiten de toetsweek is een leerling zelf verantwoordelijk om een toetslaptop op te halen in de mediatheek.

Van docenten verwachten we dat ze de toets vervolgens op een USB-stick aanleveren.

Tekst-naar-spraaksoftware

Studieboeken in een geschikt PDF-bestand kunnen worden besteld bij Dedicon en gratis geleverd aan de leerling. Om aangepaste schoolboeken te kunnen bestellen is een Verklaring Leesbeperking nodig. Dedicon krijgt voor deze dienstverlening subsidie van het ministerie van OCW. Aan het begin van ieder schooljaar worden leerlingen met dyslexie hierover geïnformeerd. Het Stedelijk College Eindhoven heeft het programma TestCorrect dat toegankelijk is op alle schoollaptops. Daarnaast hebben veel lesmethodes een online omgeving met voorleesfunctie. Leerlingen die voor tekst-naar-spraaksoftware in aanmerking komen mogen hier tijdens toetsen gebruik van maken. De leerling krijgt voordat hij TestCorrect gaat gebruiken uitleg hierover van de dyslexiespecialist. Samen kijken zij voor welke vakken TestCorrect ingezet gaat worden.

Software voor vlot en foutloos schrijven

Een leerling die moeite heeft met spelling, mag thuis (bijv. bij huiswerk) gebruik maken van een schrijf assistent, zoals Grammarly. Het gebruik op school is enkel toegestaan in overleg met de docent.

Vertaalsoftware

Een leerling die moeite heeft met vertalen vanuit het Nederlands naar een moderne vreemde taal, kan thuis (bijv. bij huiswerk) gebruikmaken van vertaalsoftware (een digitaal woordenboek), zoals Vertalen.nu of Interglot.nl. Het gebruik op school is toegestaan in overleg met de docent.

Mindmapsoftware

Een mindmap is een diagram opgebouwd uit begrippen, teksten, relaties en/of plaatjes, die zijn geordend in de vorm van een boomstructuur rond een centraal thema. Een leerling die moeite heeft met lezen, ordenen, organiseren, samenvatten, hoofd- en bijzaken scheiden, verbanden leggen, leren en onthouden, kan thuis (bijv. bij huiswerk) gebruikmaken van mindmapsoftware. Het gebruik op school is toegestaan. De aanschaf van mindmapsoftware is voor rekening van de ouders.

Freemind is gratis te downloaden.

In de bijlage staat ook een stappenplan om zelf een mindmap te maken.

Dispensaties

Dispensatie in HAVO/VWO-123

In de eerste drie leerjaren HAVO/VWO is een volledige vrijstelling voor Frans en/of Duits wettelijk gezien onmogelijk. Er kan ook geen ontheffing worden verleend aan dyslectische leerlingen. Wel kan de school in de eerste drie leerjaren zelf invulling geven aan het onderwijs in de moderne vreemde talen, omdat hiervoor geen kerndoelen zijn geformuleerd (het vak Engels uitgezonderd). Op het Stedelijk College laten wij de leerlingen via een logboek aan andere taken binnen het vak werken. Hier zit wel een beoordeling aan vast. Een voorbeeld is het maken van een vlog voor het vak Frans waarbij de leerling een mondelinge opdracht krijgt in plaats van een schriftelijke toets.

Leerlingen die voor deze procedure in aanmerking komen, zijn:

1. in leerjaar 1 en 2 als risicoleerling gesignaleerd en hebben in deze leerjaren of eerder minimaal 6 maanden externe begeleiding gehad in de vorm van individuele bijlessen of remedial teaching door een terzake kundige.
2. ingestroomd in leerjaar 3 en hebben gedurende de jaren op de toeleverende school of eerder minimaal 6 maanden externe begeleiding gehad in de vorm van individuele bijlessen of remedial teaching door een terzake kundige.

Als de leerling een dyslexieverklaring heeft, uit het onderzoeksrapport blijkt dat er sprake is van een ernstige en/of complexe dyslexie, de leerling dreigt af te stromen naar een andere vorm van onderwijs en minimaal 6 maanden externe begeleiding heeft gehad, dan kunnen er aanpassingen in het reguliere programma voor Frans, Spaans en/of Duits opgenomen worden. Het initiatief voor het opstarten van deze procedure kan liggen bij:

- De leerling: de ouders(s)/verzorger(s) dienen een schriftelijk en onderbouwd verzoek in bij de afdelingsleider voor de aanpassing van het reguliere programma Frans, Spaans en/of Duits.
- De school: er vindt een gesprek plaats op school in de aanwezigheid van de leerling, de ouder(s)/verzorger(s), de vakdocent Frans, Spaans en/of Duits, de ondersteuningscoördinator, de afdelingsleider en de opleidingsdirecteur.

De procedure die hierbij gevolgd wordt:

- Het verzoek wordt voorgelegd aan de beoordelingscommissie. Deze commissie bestaat uit de vakdocent Frans, Spaans en/of Duits, de ondersteuningscoördinator/orthopedagoog, de afdelingsleider en de opleidingsdirecteur.

De beoordelingscommissie bespreekt het verzoek en betreft hierbij:

- Het onderzoeksrapport, de aard en ernst van de dyslexie, de resultaten van externe begeleiding en de (on)mogelijkheden voor Frans, Spaans en/of Duits;
- De inzet, motivatie en werkhouding die de leerling gedurende langere tijd bij Frans, Spaans en/of Duits heeft laten zien;
- Het sociaal-emotioneel welzijn van de leerling.

De beoordelingscommissie deelt schriftelijk aan de ouder(s)/verzorger(s) van de leerling mee of het programma Frans, Spaans en/of Duits aangepast wordt en zo ja, welke aanpassingen worden gedaan. De leerling dient voldoende gemotiveerd te zijn en blijven voor het optimaal uitvoeren van het aangepaste programma Frans, Spaans en/of Duits. Zo niet, kunnen de aanpassingen teruggedraaid worden.

Een leerling die voor Frans, Spaans en/of Duits een aangepast programma heeft gevolgd in leerjaar 3, kan het vak niet kiezen in leerjaar 4.

Aandachtspunten:

- In leerjaar 1 en 2 wordt geen aanpassing van het reguliere programma verleend, zoals beschreven wordt in de procedure HAVO/VWO 3, ervan uitgaande dat de leerling zich volop kan ontwikkelen in leerjaar 1 en 2.
- In leerjaar 1 en 2 kunnen wel diverse compenserende faciliteiten en technische hulpmiddelen geboden worden. Dit geldt immers voor alle dyslectische leerlingen.
- De cijfers voor Frans, Spaans en/of Duits van leerjaar 1 en 2 moeten zo reëel en betrouwbaar mogelijk zijn (dus ook cijfers lager dan een 4 dienen gewoon gegeven te worden), want er is sprake van een signalerende functie.
- Als in bijzondere gevallen ervoor wordt gekozen om op het rapport niet lager te geven dan een 4, moet het cijfer wel zeer goed toegelicht worden in de rapportvergadering.
- Indien bij de leerling sprake is van een ernstige en/of complexe dyslexie wordt een beslissing over de overgang van leerjaar 2 naar leerjaar 3 in principe niet bepaald door de cijfers die voor Frans, Spaans en/of Duits behaald zijn. In het uiteindelijke oordeel van de rapportvergadering moet meegewogen zijn:
 - De mogelijkheid tot een aangepast programma in leerjaar 3;
 - Het advies van de vakdocent Frans, Spaans en/of Duits, de ondersteuningscoördinator, de teamcoach en de leercoach;
 - De motivatie, inzet en werkhouding van de leerling;
 - Het sociaal-emotioneel welzijn van de leerling;
 - De capaciteiten en toekomstperspectieven van de leerling.

Dispensatie HAVO-bovenbouw

Per 1 augustus 2007 is een tweede moderne vreemde taal in de bovenbouw van het HAVO in drie van de vier profielen niet verplicht. Leerlingen kunnen de tweede moderne vreemde taal vermijden door een ander profiel te kiezen dan 'cultuur en maatschappij'. In HAVO-bovenbouw is dus geen dispensatie nodig.

Dispensatie VWO-4

Leerlingen in de bovenbouw van het atheneum moeten naast Engels een tweede moderne vreemde taal volgen. Hiervoor kunnen Frans, Duits of Spaans gekozen worden. Leerlingen kunnen hiervan ontheffing krijgen als zij:

- een stoornis hebben die specifiek betrekking heeft op taal of een zintuiglijke stoornis hebben die effect heeft op taal;
- een andere moedertaal hebben dan Nederlands of Fries;
- onderwijs volgen in het profiel Natuur en techniek of Natuur en gezondheid, en, bijvoorbeeld door hun dyslexie, zo slecht presteren op de taal waarvoor ze de ontheffing vragen, dat dit naar verwachting een succesvolle afronding van de opleiding in de weg staat.

Voor leerlingen op het gymnasium is geen ontheffingsmogelijkheid geregeld, omdat daar de klassieke taal in plaats van de tweede moderne vreemde taal komt. De mogelijke vrijstellingen voor de bovenbouw van het havo en het vwo zijn vastgelegd in het uitvoeringsbesluit WVO, artikel 2.9.

Het initiatief voor het opstarten van een procedure voor dispensatie kan liggen bij:

- De leerling: De ouders(s)/verzorger(s) dienen het aanvraagformulier vrijstelling voor een tweede moderne vreemde taal in bij de afdeling samen met de definitieve profielkeuze voor leerjaar 4.
- De school: De rapportvergadering (vakdocenten, leercoach en afdelingsleider) kan de leerling vrijstelling voor een tweede moderne vreemde taal adviseren.

Dispensatie VWO-5

Indien een leerling in leerjaar 4, ondanks grote inspanning, uitzichtloze resultaten boekt voor de tweede moderne vreemde taal, kan deze het vak in leerjaar 5 inruilen voor een ander vak. Een inhaalprogramma is noodzakelijk.

De ouders(s)/verzorger(s) dienen het aanvraagformulier 'vrijstelling voor een tweede moderne vreemde taal' in bij de afdeling uiterlijk één week na het uitreiken van het rapport van periode 3.

Het aanvraagformulier vrijstelling voor een tweede moderne vreemde taal wordt behandeld in de rapportvergadering van periode 4 (vakdocenten, leercoach en teamcoach). In de rapportvergadering wordt ook het besluit genomen.

Bronnenlijst

Blomert, L. (2005).

Dyslexie in Nederland: theorie, praktijk en beleid. Uitgeverij Nieuwezijds, Amsterdam.

Brus, Th. & Voeten M.J.M. (1999).

Eén-minuut-test. Harcourt Test Publishers, Amsterdam

Nauta, P. & Giesing, M. (2006).

Leerlingen met een specifieke hulpvraag. Uitgever: Athenaeum Uitgeverij

Van den Bos K., Spelberg H., Scheepstra A., de Vries J. (1999).

De Klepel Pseudowoordentest. Swets Test Publishers, Lisse.

SDN, De Jong, P. F., De Bree, E. H., Henneman, K., Kleijnen, R., Loykens, E. H. M., Rolak, M., Struiksma, A. J. C, Verhoeven, L., & Wijnen, F. N. K. (2016).

Dyslexie: diagnostiek en behandeling. Brochure van de Stichting Dyslexie Nederland.

Bijlagen

Achtergronden

In Nederland worden overwegend twee definities van dyslexie gehanteerd, de definitie van de Stichting Dyslexie Nederland (SDN) en de definitie uit het Protocol Dyslexie Diagnostiek & Behandeling, het protocol voor de gezondheidszorg in het kader van de vergoedingsregeling dyslexie voor het basisonderwijs.

Definitie Stichting Dyslexie Nederland:

‘Dyslexie is een stoornis die gekenmerkt wordt door een hardnekkig probleem met het aanleren en/of vlot toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau’ Dyslexie is een specifieke leerstoornis die zich kenmerkt door een hardnekkig probleem in het aanleren van accuraat en vlot lezen en/of spellen op woordniveau, dat niet het gevolg is van omgevingsfactoren en/of een lichamelijke, neurologische of algemene verstandelijke beperking (SDN, De Jong, De Bree, Henneman, Kleijnen, Loykens, Rolak, Struiksmā, Verhoeven, & Wijnen, 2016).

Definitie Protocol Dyslexie Diagnostiek & Behandeling:

‘Dyslexie is een specifieke lees- en spellingstoornis met een neurobiologische basis, die wordt veroorzaakt door cognitieve verwerkingsstoornissen op het raakvlak van fonologische en orthografische taalverwerking. Deze specifieke taalverwerkings- problemen wijken proportioneel af van het overige cognitieve, en m.n. taalverwerkingsprofiel en leiden tot een ernstig probleem met het lezen en spellen van woorden ondanks regelmatig onderwijs. Dit specifieke lees- en spellingprobleem beperkt in ernstige mate een normale educatieve ontwikkeling, die op grond van de overige cognitieve vaardigheden geïndiceerd zou zijn’ (Blomert, 2005).

Uit onderzoek komt naar voren dat drie tot vier procent van alle leerlingen in het voortgezet onderwijs dyslexie heeft. Er is geen sprake van dyslexie als het IQ van een leerling lager is dan 70 en/of de lees- en spellingproblemen het gevolg zijn van nadelige omgevingsfactoren.

Stichting Dyslexie Nederland spreekt van dyslexie als er sprake is van een achterstand en didactische resistentie:

- De beheersing van het lees- en/of spellingniveau (accuratesse en/of vlotheid) ligt significant onder het niveau dat vereist is in de (onderwijs)situatie waarin de leerling de lees- en spellingvaardigheid moet toepassen.
- Ondanks adequate remediërende instructie en begeleiding in het verleden (primair onderwijs) of gedurende een periode in het voortgezet onderwijs, blijven de problemen in het aanleren en toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau bestaan.

Leerlingen in het voortgezet onderwijs hebben problemen met:

- Lezen en/of spellen op woordniveau in het Nederlands en in de moderne vreemde talen (nieuwe klank en tekenkoppelingen, ingewikkelde spellingsafspraken).
- Het snel en accuraat lezen (decoderen) van teksten bij alle vakken.
- Het snel en accuraat spellen (coderen) bij functioneel schrijven bij alle vakken.

Gevolgen voor deze leerlingen:

- Dyslexie kan de intellectuele of creatieve ontwikkeling van leerlingen hinderen.
- Een lagere vorm van onderwijs vormt geen oplossing voor dyslexie.
- Dyslexie kan het zelfvertrouwen van leerlingen verminderen.
- Dyslexie kan gevolgen hebben voor de werkhouding en de werkverzorging.
- Dyslexie kan samen met andere stoornissen voorkomen.

Voorbeeld van een lesmodel

Fase 1: Bij het terug- en vooruitblikken is het voor dyslectische leerlingen belangrijk dat:

- zij weten wat hen in de les te wachten staat;
- zij een overzicht hebben van het geheel waarvan de leerstof/taak een onderdeel is;
- zij de benodigde (voor)kennis voor het uitvoeren van de taak geactiveerd hebben;
- huiswerk en toetsen besproken worden (dit geldt voor alle leerlingen).

Fase 2: Bij de presentatie van nieuwe leerstof of bij een gezamenlijk uit te voeren taak is het voor dyslectische leerlingen belangrijk dat:

- zij weten wat het doel van de leerstof of de taak is;
- de docent variatie aanbrengt in de wijze waarop hij de leerstof en taken presenteert;
- de docent aandacht besteedt aan vaktermen, ook wanneer deze al bekend zouden moeten zijn uit voorgaande leerjaren;
- duidelijk is of zij aantekeningen moeten maken en zo ja, dat zij daarbij hulp krijgen. Met hulp bedoelen we dat er ruimte is om aantekeningen te maken en deze eventueel te delen met de leerling in Som.

Fase 3: Bij de verwerking van leerstof of uitvoering van taken is het voor dyslectische leerlingen belangrijk dat:

- de taakaanpak en de leerstrategieën worden doorgesproken. Dit is de verantwoordelijkheid van de vakdocent;
- er reflectie plaatsvindt op de taakaanpak en leerstrategieën. Het is de verantwoordelijkheid van de coach om hier een patroon in te ontdekken;
- er voorzieningen aanwezig zijn die het werken faciliteren;
- er aandacht is voor het automatiseren van leertaken als tafels, werkwoordvervoegingen etc;
- er extra individuele instructie mogelijk is.

Fase 4: Bij het opgeven van huiswerk is het voor dyslectische leerlingen belangrijk dat:

- het huiswerk ruim voor het einde van de les overzichtelijk op het bord staat;
- leertaken (met veel feiten) opgedeeld worden in een aantal gelijke delen. Denk hierbij aan het verdelen van woorden in blokjes of per paragraaf;
- (niet leerzaam) overschrijfwerk geminimaliseerd wordt.

Fase 5: Bij toetsen en beoordelen is het voor dyslectische leerlingen belangrijk dat:

- toetsen van 'belastende' vakken goed gespreid worden;
- zowel summatieve als formatieve toetsen afgenomen worden;
- de docent varieert met verschillende toetsvormen indien de methode dit toelaat m.u.v. vakken;
- de docent zorgt voor een heldere, overzichtelijke lay-out;
- de docent zorgt voor rust tijdens de afname;
- de docent extra werktijd geeft;
- spelling en/of formulering op een aangepaste wijze wordt beoordeeld;
- alternatieve productienormen worden geaccepteerd.

Hoe maak je een mindmap?

Stap 1:

Leg een A3-formaat papier horizontaal voor je neer.

Stap 2:

Begin met een **tekening of symbool** van het centrale onderwerp in het **midden**. Dit is het onderwerp waar de mindmap over gaat. Heb je bijvoorbeeld een Biology toets over de hersenen, dan teken je als centrale tekening hersenen. **Gebruik altijd kleuren** als je aan het mindmappen bent. Dat maakt het maken ervan leuker voor jou en interessanter voor je hersenen om te kunnen onthouden.

Stap 3:

Teken met de klok mee. Teken **dikke lijnen** vanaf het midden om symbolen of sleutelwoorden op weer te geven. Gebruik waar mogelijk één keyword per lijn. Maak de lijnen van **dik** naar dun. Aan de grote takken die je net getekend hebt, kun je nu dunnere subtakken tekenen. Op die subtakken werk je het onderwerp verder uit.

Stap 4:

Gebruik minstens 3, maar liefst zoveel mogelijk verschillende kleuren. Hierdoor maak je de mindmap aantrekkelijker voor je hersenen. Die worden namelijk gestimuleerd door kleuren. Informatie wordt sneller en makkelijker opgeslagen en daardoor beter onthouden. Zorg ervoor dat alle hoofdtakken het middelste beeld raken, zodat deze verbinding ook in je hoofd wordt gelegd. Door één woord per tak te gebruiken, houd je je mindmap ook overzichtelijk. Als hij overzichtelijk is op papier dan is hij dat ook in je hoofd.

Stap 5:

Zorg dat je met pijltjes of stippellijnen verbindingen maakt tussen zaken die met elkaar te maken hebben. Zo zie je in één oogopslag de verbinding tussen de onderwerpen of hoofdstukken.

Stap 6:

Maak je eigen symbolen of tekens. Bijvoorbeeld een positieve smiley betekent voordelen, een negatieve smiley betekent nadelen. Teken plaatjes bij de subtakken, maar vervang ook woorden door plaatjes. Plaatjes spreken je hersenen erg aan en zijn daarom erg geschikt voor in een mindmap.

Stap 7:

Neem de tijd om een mindmap te maken. Hoe meer tijd je in een mindmap steekt, hoe beter je de inhoud onthoudt. Dat scheelt later met herhalen veel tijd.

Dankzij de mindmap heb je een beter overzicht én meer ruimte in de hersenen om na te denken over toevoegingen. Hang daarom de mindmap bijvoorbeeld in je kamer en vul hem aan als dat nodig is.

Stap 8:

Zorg dat het voor jezelf helder en duidelijk is. Het is jouw persoonlijke mindmap. Als je klaar bent, vertel je jezelf aan de hand van je mindmap de theorie van de tekst uit het boek. Kun je het uitgebreid navertellen, dan is je mindmap compleet. Zo niet, vul hem dan aan totdat je mindmap de lading van het boek dekt.

Dyslexie centraal in het voortgezet onderwijs

Dyslexie centraal is een centraal, digitaal platform waarop ouders, leerlingen, professionals en beleidsmakers alle informatie kunnen vinden die ze nodig hebben over leesproblemen en dyslexie in onderwijs en zorg.

De ontwikkeling van de (technische) lees- en spellingvaardigheid gaat nog door in het voortgezet onderwijs. Leerlingen met lees- en/of spellingproblemen en dyslexie hebben hier extra ondersteuning bij nodig. Het kan gaan om gerichte ondersteuning bij het lezen en spellen, maar ook om 'empowerment' en het (zelfstandig) omgaan met dyslexie.

Op deze pagina vind je informatieve, praktische en inspirerende artikelen en materialen die ondersteuning bieden bij het inrichten van het onderwijs aan, en de ondersteuning van deze leerlingen.

<https://dyslexiecentraal.nl/voortgezet-onderwijs>

Leerlingen met een specifieke hulpvraag

Wat is dyslexie?

Dyslexie is een stoornis die zich kenmerkt door een hardnekkig probleem met het aanleren en het accuraat en/of vlot toepassen van lezen en/of spellen op woordniveau.

Dyslexie gaat niet over, je houdt er je leven lang last van. Gericht oefenen helpt wel om het maximale aan lees- of spellingvaardigheid eruit te halen, maar zal het probleem nooit helemaal wegnemen.

Voor veel leerlingen vormt dyslexie een belangrijke belemmering om onderwijs op hun eigen niveau te kunnen volgen. Toch valt er wel mee te leven. Zeker wanneer een leerling in staat is om zijn dyslexie te compenseren met andere kwaliteiten of gericht strategieën te gebruiken.

U als docent kunt deze leerlingen op een relatief eenvoudige manier daarin ondersteunen. Door dyslexie serieus te nemen en door in gesprek te gaan met de leerling en te vragen wat hij of zij nodig heeft. Maar ook door op een hele eenvoudige en voor de hand liggende manier rekening te houden met dyslexie in uw lessen. U zult merken dat niet alleen de dyslectische leerlingen daarvan profiteren...

Waar heeft de dyslectische leerling last van?

Alles met taal

Dyslectische leerlingen hebben moeite met taal. Niet alleen met lezen en spellen, maar ook met spreken en luisteren. Waar een leerling last van heeft en ook de mate waarin, verschilt per leerling. We geven een paar voorbeelden.

- ♦ Een tekst vlot en accuraat lezen is moeilijk. En hardop voorlezen is een ramp, zeker zonder voorbereiding.
- ♦ Een woord correct spellen is een probleem. Zeker de minder bekende woorden of woorden waarbij de koppeling tussen letter en klank minder eenduidig is, zoals bij Frans of Engels.
- ♦ De uitspraak van woorden is dan ook vaak erg moeilijk.
- ♦ En dit probleem zet zich voort bij het luisteren. Zeker wanneer het erg snel gaat; zijn sommige klanken niet goed te verstaan. En als je dan ook nog eens tegelijkertijd aantekeningen moet maken...

Alle andere taken

De problemen met de technische kanten van taal, werken door wanneer dyslectische leerlingen taal bij andere taken moeten toepassen.

- ♦ Het is moeilijk om bij het lezen de rode draad vast te houden en de tekst te begrijpen. Zeker wanneer de structuur van een tekst slecht is of de layout onduidelijk.
- ♦ Aantekeningen maken of verslagen schrijven is door de spellingproblemen erg lastig. Het werkschrift lijkt dan ook al gauw een 'knoeiboek'.
- ♦ Onnauwkeurigheden zie je door je dyslexie snel over het hoofd. En dat kan lastig zijn bij het toetsen...

Zelfbeeld, motivatie, werkhouding

Al die problemen gaan de dyslectische leerling niet in de koude kleren zitten. Het zelfbeeld keldert, de motivatie om te leren neemt af. Vaak merk je het aan veranderingen in de taak- en werkhouding: ongestructureerd, inadequaat en vluchtig taakgedrag, onverzorgd werk, onvoldoende of inadequaat gebruik van leerstrategieën en steeds minder doorzettingsvermogen.

Dyslexie. Nauta & Giesing (2006).

Een dyslexiekaartje voor u

Op deze dyslexiekaarten vindt u tips hoe u dagelijkse dyslectische leerling op een eenvoudige manier kunt ondersteunen. Schuur ze uit, gebruik ze als boekenlegger in uw agenda of leg ze als reminder zichtbaar op uw bureau. Voor u is het een kleine moeite, voor de dyslectische leerling een groot plezier!

Natuurlijk zijn er nog veel meer handreikingen en tips. Wilt u er meer over lezen, kijk dan in deel 2 van het Protocol Dyslexie Voortgezet Onderwijs. U vindt de tekst van het protocol op www.kpcgroep.nl/dyslexie. U kunt de tekst daar gratis downloaden, maar voor € 36,50 kunt u het protocol ook bestellen: verkoop@kpcgroep.nl of 073 6247 354.

Kleine moeite, groot plezier!

In gesprek met de [dyslectische] leerling

- ✓ Spreek duidelijke en positieve verwachtingen uit
- ✓ Overleg met de leerling over ondersteuning
- ✓ Respecteer en waardeer de inbreng van de leerling
- ✓ Wees duidelijk over regels en de consequenties ervan
- ✓ Luister naar de leerling
- ✓ Trek niet te snel conclusies, maar vraag om een toelichting: *Wat heeft de leerling gedaan, hoe heeft hij het aangepakt?*
- ✓ Vraag wat u kunt betekenen voor de leerling: *Waar heeft hij moeite mee bij uw vak?*
- ✓ Reageer positief en constructief, stimuleer de sterke kanten van de leerling
- ✓ Reageer op signalen van de leerling

MASTERPLAN [DYSLEXIE].NL

De [dyslectische] leerling kan het zelf

- ✓ Leer leerlingen het leesdoel vast te stellen (*Waarom ga ik dit lezen?*), hun strategie te bepalen (*Ik let vooral op de kopjes, illustraties etc.*) en te evalueren (*Werkte dit of moet ik het de volgende keer anders aanpakken?*)
- ✓ Leer leerlingen dóór te vragen naar de bedoelingen (*Wat bedoelt u met 'bestuuder', 'lees door' of 'bekijk'?*)
- ✓ Leer leerlingen voorkennis op te roepen en voorspellingen te gebruiken: *Wat weet ik al van het onderwerp? Wat kan de tekst daaraan toevoegen?*

MASTERPLAN [DYSLEXIE].NL

De [dyslectische] leerling bij de les

Het aanbod

- ✓ Geef de doelen aan: gebruik het bord en Licht toe
- ✓ Leg verband met het voorgaande
- ✓ Houd rekening met verschillen in leerstijlen
- ✓ Varieer in aanbod: visueel, auditief, handelend

Nieuwe vaktermen

- ✓ Geef voldoende uitleg en oefening
- ✓ Maak een lijst met termen (alfabetisch per schooljaar)
- ✓ Gebruik software

MASTERPLAN [DYSLEXIE].NL

Dyslexie. Nauta & Giesing (2006).

Verspreid deze kaarten onder uw collega's op school!

Extra dyslexiekaarten kunt u tegen kostprijs (€ 6,50 per set van 10 stuks, exclusief verzendkosten; bestelnr. 251047) bestellen bij KPC Groep, verkoop@kpcgroep.nl, 073 6247 354.

Deze dyslexiekaarten zijn gemaakt in het kader van het Masterplan Dyslexie: www.masterplandyslexie.nl.

Vragen stellen

- ✓ Bedenk waarom u de vraag stelt, wat u van de leerling vraagt
- ✓ Stel open vragen (hoe, wat, waar, waarom?)
- ✓ Stel één vraag tegelijk
- ✓ Formuleer concreet, parafraseer niet
- ✓ Geef voldoende bedenktijd (3 seconden)
- ✓ Spreid de beurten over de leerlingen
- ✓ Waardeer alle mogelijke en zinvolle antwoorden

Feedback geven

- ✓ Wees positief: geef aan wat goed gaat
- ✓ Wees constructief: geef aan wat beter kan, bespreek hoe het beter kan
- ✓ Geef regelmatig feedback, zowel klassikaal als individueel
- ✓ Geef feedback op inspanning, proces en resultaat
- ✓ Leg het probleem in de taak, niet in de leerling

Aantekeningen maken

- ✓ Vermijd het zo veel mogelijk
- ✓ Geef hoofd- en bijzaken aan
- ✓ Geef voldoende tijd
- ✓ Gebruik voorgestructureerde formulieren
- ✓ Deel handouts uit, laat aantekeningen van goede leerlingen kopiëren
- ✓ Sta hulpmiddelen en faciliteiten toe

Huiswerk

- ✓ Geef huiswerk op tijd op
- ✓ Zet het op het bord
- ✓ Zorg voor rust *tijdens* het noteren, geef toelichting *erna*
- ✓ Spreid het leren van feiten, splits leertaken op, vermijd overschrijfwerk

Toetsen en beoordelen

- ✓ Spreid proefwerken
- ✓ Toets regelmatig kleine hoeveelheden
- ✓ Overhoor ook eens mondeling
- ✓ Toets ook anders (presentatie, portfolio)
- ✓ Zorg voor een heldere lay-out
- ✓ Zorg voor rust en extra tijd (20 %)

- ✓ Leer leerlingen de juiste strategie te kiezen: *Welk probleem lost deze strategie op? Hoe moet ik deze strategie gebruiken?*
- ✓ Leer leerlingen te controleren of ze de tekst begrijpen: *Welke voorstelling heb ik bij deze tekst?*
- ✓ Leer leerlingen strategieën toe te passen bij de zaakvakken

Dyslexie. Nauta & Giesing (2006).

... DYSLEXIE ...

Kennmerken:

- **opnamen hebben** in het oratorische dan van klanken en tussé oorspronke, moest ik horen wat het leen en ont- huer van 'reken', zwa tafels van vermenigvuldiging en spelling etc. s; oprechtke sodin geroemte hebben, moest met het schrijven van teksten; moest ik het 'wel' kunnen wren of heides kunnen voorlezen, moeste heb- ben met het begijpen van ango stuk ken tekens.
- **zwak wende nu** en schiedelijk banke- bruk, spreker of achtejen in korte zin- nen;
- **eer moelijk** leekbaar Vandschrift, vol wezenzangen of deontalingen in het ve-s;
- **extreme spanning** bij zeer- en sprek- beuren, proewe-ten;
- **het manne-ik** komen van een angave kost veel tijt.

Бүтэц:

- zo'n groep voor 'n probleem van de leerling of geef er een en persoonlijkke aandacht, laat de leerling weten dat hij/zij het wel kan, maar gewoon wat meer tijd moet hebben of dingen te leren. Maar 'n voorbeeld is bijvoorbeeld een klas of groep, een voorbeeld is een groep die een bepaalde opdracht krijgt en als dat niet kan, dan kan de leerling het wel, maar wat is, om de leerling een voorbeeld te geven en te laten zien hoe het moet. Het is wel zo, dat de leerling het wel kan, maar gewoon wat meer tijd moet hebben of dingen te leren. Maar 'n voorbeeld is bijvoorbeeld een klas of groep, een voorbeeld is een groep die een bepaalde opdracht krijgt en als dat niet kan, dan kan de leerling het wel, maar wat is, om de leerling een voorbeeld te geven en te laten zien hoe het moet.

Adressen:

www.startpage.nl
www.balansdigitaal.nl

LITERATUR

Dyslexie: een complex taalprobleem
Tom Braxers, Boom, 2002
ISBN: 90-5562-719-2

29

...: DYSLEXIE ...

Heet v' zig wel 'ne probierre foar te steller dard v' op v' buurroon un
feilichy paper font met voo heel 'eel leetings. En dard y den sar
nastien; naad meed it v' meed? Ik dard te vreden and v' dard bil is
en kan sau stouren. Vreden v', and hee ik ook aait. Iggelike wel v'
v' kin per wage. Spool v' best wel is. Maar oie leetings oie plagen en
v' aait nix of ik nu man best doe of niet, wat mak' it v' rike.
vreden oie de leetings steeds nu foar v' ist. Zonne mar so is ut.
Fin v' vil dard? Okee. Ik meed nel beke ik kan hooze dijfers
maien op 'eel faken. Maar y meed niet rar nuu spijffor v' katen.
Ja ik hee okesed!

Wat is dyalexie?

Het woord 'gezonde' komt uit het Grieks en betekent 'niet goed kunnen lezen'. De Gezondheidsraad definieert het als volgt: 'Dyslexie is een stoornis die gecombineerd wordt door een hersenlekking en een leesprobleem met het aanleren van het lezen en/of het toepassen van het lezen op het spelletje op woorden lezen'.

- het probleem is hardnekkig
- er is een automatiseringsprobleem
- het verbruik niet anderszins extra hulp of aandacht.

[illegible]

De laatste tariefgroep omvat de meest geavanceerde technologieën. Het gaat om de meest geavanceerde technologieën die nu beschikbaar zijn. Het gaat om de meest geavanceerde technologieën die nu beschikbaar zijn.

Hebber voor de sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen, zeker als ze psychisch niet fit zijn, een belangrijke rol. Het is belangrijk dat de leerkracht op een goede manier met de leerlingen omgaat. Het is belangrijk dat de leerkracht op een goede manier met de leerlingen omgaat. Het is belangrijk dat de leerkracht op een goede manier met de leerlingen omgaat.

Door onderzoek kan worden vastgesteld of een setting voldoet aan de criteria van validiteit.

- significante achterstand t.o.v. role
- sterke vergoedingsrecessie;
- werk om snelheid en/of accuratesse
- anderszins gelegenheid tot leiding het
- verschildt t.o.v. op andere in
- score, normaal gesproken tot
- bevestiging leiding, instructie en
- oefening.
- huidige kennis: het verschildt in
- t.o.v. op andere score, behoudende
- oefening;
- tekort in automatisering.

Alle diagnoses 'dyslexie' werden gecombineerd met één dit in een analyseverklaring.

26

Inrichtingsbesluit WVO

Artikel 26e. Ontheffingen en vrijstellingen vwo en havo

1. Het bevoegd gezag van een school voor vwo of havo kan een leerling ontheffing verlenen van het volgen van het onderwijs in het vak lichamelijke opvoeding indien de leerling vanwege diens lichamelijke gesteldheid niet in staat is dit onderwijs te volgen. Het bevoegd gezag geeft de inspectie kennis van de verleende ontheffing en vermeldt daarbij de gronden waarop deze ontheffing berust.
2. De leerling van een school voor vwo die in het bezit is van het diploma havo is vrijgesteld van het volgen van onderwijs in het vak maatschappijleer. Indien het betreft het atheneum is deze leerling tevens vrijgesteld van het volgen van onderwijs in het vak culturele en kunstzinnige vorming.
3. De leerling van een school voor vwo die in het bezit is van het diploma havo of het diploma vmbo en die in plaats van de vakken, genoemd in artikel 26c, respectievelijk artikel 10, artikel 10b of artikel 10d van de wet, of als extra vak examen heeft afgelegd in één of meer vakken van artikel 26b, is vrijgesteld van het volgen van onderwijs in dit vak respectievelijk deze vakken.
4. Het bevoegd gezag van een atheneum kan een leerling ontheffing verlenen van het volgen van onderwijs in de taal genoemd in artikel 26b, eerste lid, onder c, in de volgende gevallen:
 - a. de leerling heeft een stoornis die specifiek betrekking heeft op taal of een zintuiglijke stoornis die effect heeft op taal;
 - b. de leerling heeft een andere moedertaal dan de Nederlandse taal of de Friese taal;
 - c. de leerling volgt onderwijs in het profiel natuur en techniek of het profiel natuur en gezondheid en het onderwijs in de taal verhindert naar verwachting een succesvolle afronding van de opleiding.
5. Bij toepassing van het vierde lid, wordt de taal vervangen door een van de vakken of programma-onderdelen, genoemd in artikel 26b, derde tot en met zesde lid, of in het zevende lid, onder c of d, met een normatieve studielast van tenminste 440 uren, ter keuze van de leerling, voor zover het bevoegd gezag deze als zodanig aanbiedt.
6. De leerling van een school voor havo die in het bezit is van het diploma vmbo en die in plaats van de vakken, genoemd in artikel 10, artikel 10b of artikel 10d van de wet, of als extra vak examen heeft afgelegd in één of meer vakken van artikel 26c of 26b, is vrijgesteld van het volgen van onderwijs in dit vak respectievelijk deze vakken.

Eindexamenbesluit VO.

Artikel 31 Examenreglement en programma van toetsing en afsluiting.

1. Het bevoegd gezag van een school voor voortgezet onderwijs, respectievelijk de examencommissie vavo, stelt een examenreglement vast. Het examenreglement bevat in elk geval informatie over de maatregelen, bedoeld in artikel 5, en de toepassing daarvan, alsmede regels met betrekking tot de organisatie van het eindexamen en de gang van zaken tijdens het eindexamen, de herkansingsmogelijkheden van het schoolexamen, en wat scholen voor voortgezet onderwijs betreft, de samenstelling en het adres van de in artikel 5 bedoelde commissie van beroep. Ten aanzien van de herkansing wordt in elk geval bepaald, in welke gevallen een herkansing mogelijk is. Ook kan worden bepaald dat tot die gevallen kunnen behoren gevallen dat de kandidaat door ziekte of ten gevolge van een bijzondere van zijn wil onafhankelijke omstandigheid, niet in staat is geweest, aan de desbetreffende toets deel te nemen.

2. Het bevoegd gezag van een school voor voortgezet onderwijs, respectievelijk de examencommissie vavo, stelt jaarlijks voor 1 oktober een programma van toetsing en afsluiting vast, dat in elk geval betrekking heeft op het desbetreffende schooljaar. Het programma vermeldt in elk geval:
 - a. welke onderdelen van het examenprogramma in het schoolexamen worden getoetst,
 - b. de inhoud van de onderdelen van het schoolexamen,
 - c. de wijze waarop en de tijdvakken waarbinnen de toetsen van het schoolexamen plaatsvinden, de herkansing daaronder mede begrepen,
 - d. de wijze van herkansing van het schoolexamen, alsmede
 - e. de regels voor de wijze waarop het cijfer voor het schoolexamen voor een kandidaat tot stand komt.
3. Het examenreglement en het programma van toetsing en afsluiting worden door de directeur voor 1 oktober toegezonden aan de inspectie en verstrekt aan de kandidaten.
4. Het eerste en tweede lid zijn van overeenkomstige toepassing op deeleindexamens.

Artikel 55. Afwijking wijze van examineren.

1. De directeur kan toestaan dat een gehandicapte kandidaat het examen geheel of gedeeltelijk aflegt op een wijze die is aangepast aan de mogelijkheden van die kandidaat. In dat geval bepaalt de directeur de wijze waarop het examen zal worden afgelegd, met dien verstande dat aan de overige bepalingen in dit besluit wordt voldaan. Hij doet hiervan zo spoedig mogelijk mededeling aan de inspectie.
2. Tenzij sprake is van een objectief waarneembare lichamelijke handicap, geldt ten aanzien van de in het eerste lid bedoelde aangepaste wijze van examineren dat:
 - a. er een deskundigenverklaring is die door een ter zake kundige psycholoog, orthopedagoog, neuroloog of psychiater is opgesteld,
 - b. de aanpassing voor zover betrekking hebbend op het centraal examen in ieder geval kan bestaan uit een verlenging van de duur van de desbetreffende toets van het centraal examen met ten hoogste 30 minuten, en
 - c. een andere aanpassing slechts kan worden toegestaan voor zover daartoe in de onder a genoemde deskundigenverklaring ten aanzien van betrokkene een voorstel wordt gedaan dan wel indien de aanpassing aantoonbaar aansluit bij de begeleidingsadviezen, vermeld in die deskundigenverklaring.
3. Het bevoegd gezag kan in verband met onvoldoende beheersing van de Nederlandse taal afwijken van de voorschriften gegeven bij of krachtens dit besluit, ten aanzien van een kandidaat die met inbegrip van het schooljaar waarin hij eindexamen aflegt, ten hoogste zes jaren onderwijs in Nederland heeft gevolgd en voor wie het Nederlands niet de moedertaal is. De in de eerste volzin bedoelde afwijking kan betrekking hebben op:
 - a. het vak Nederlandse taal en literatuur;
 - b. het vak Nederlandse taal;
 - c. enig ander vak waarbij het gebruik van de Nederlandse taal van overwegende betekenis is.
4. De in het derde lid bedoelde afwijking bestaat voor zover betrekking hebbend op het centraal examen slechts uit een verlenging van de duur van de desbetreffende toets van het centraal examen met ten hoogste 30 minuten en het verlenen van toestemming tot het gebruik van een verklarend woordenboek der Nederlandse taal.
5. Van elke afwijking op grond van het derde lid wordt mededeling gedaan aan de inspectie.

Intakevragenlijst

Beste collega _____,

Ik zou graag de volgende leerling voordragen voor onderzoek naar lees- en spellingproblemen m.b.t. een vermoeden van dyslexie. Om een beeld te krijgen van de problemen van de leerling vraag ik u om deze korte vragenlijst in te vullen en zo spoedig mogelijk bij mij in te leveren.

Mentor/tutor: _____

Naam leerling: _____

Klas leerling: _____

Vak: _____

Datum: _____

Mogelijke kenmerken bij leerlingen met dyslexie

Vink de kenmerken aan die voor bovenstaande leerling gelden bij het volgen van uw vak.

Technisch lezen

- Moeite met het (hardop) accuraat, snel en vloeiend lezen van zowel complexe als alledaagse woorden.

Spellen

- Moeite met het spellen van zowel complexe woorden met moeilijke letterclusters als alledaagse eenvoudige woorden.

Geheugen, aandacht, informatieverwerking, automatisering

- Onvoldoende kunnen verwerken, verwoorden en terughalen van instructie.
- Moeite met het herhalen van instructie (aan het eind van de instructie is een deel reeds 'vergeten').
- Moeite met het onthouden van recent geleerde betekenisloze associaties (jaartallen, formules, begrippen die uit het hoofd geleerd moeten worden). Intensief oefenen levert onvoldoende resultaat op.
- Moeite om reeds geleerde dingen toe te passen in nieuwe situaties.
- Tempo en nauwkeurigheid nemen af als 'onder druk' gewerkt moet worden (proefwerken, schoolonderzoeken, examens).

Functionele taken en vakken die een beroep doen op de geletterdheid

- Moeite met begrijpend lezen (onvoldoende begrip na het lezen van tekst).
- Moeite met het zelf construeren van teksten (boekverslagen, samenvattingen, andere functionele teksten (bv. brief of opstel). Dit uit zich in:
 - slechte tekststructuur: de 'rode draad' raakt kwijt, waardoor teksten onsamenhangend zijn;
 - onheldere lay-out en indeling van de tekst;
 - gebrekkige zinsbouw.
- fouten maken of fouten over het hoofd zien bij het zelf corrigeren van oefeningen tijdens klassikale besprekingen.
- Fouten maken bij het overnemen van aantekeningen van het (digi)bord.

Taak- en werkhouding

- Ongestructureerd, inadequaar en/of vluchtig taakgedrag en werkhouding.
- Onvoldoende werkverzorging.
- Onvoldoende of afnemend doorzettingsvermogen.

Sociaal-emotioneel functioneren

- Ernstige twijfel aan eigen competentie.
- Weinig motivatie voor schoolwerk.

Positieve kenmerken

- Goed gebruikmaken van aanvullende software (bv. overhoorprogramma's).
- Creatief zijn in het bedenken van 'ezelsbruggetjes' en 'reminders'.
- Goede motivatie voor schoolwerk.
- Doorzettingsvermogen.
- Goede gespreks- en onderhandelvaardigheden.

Alleen te vullen door docenten Nederlands en moderne vreemde talen
Niet-talendocenten: ga direct door naar punt 2.

Spellen

- Interferentie van de spelling van de moedertaal bij de vreemde taal.
- Moeite met het flexibel inzetten van verschillende spellingstrategieën die een leerling in het voortgezet onderwijs normaal gesproken beheerst.

Spreken

- Uitspraakproblemen: ook bij frequent voorkomende woorden.
- Moeite met het nazeggen van moeilijke woorden in de vreemde taal en complexe weinig voorkomende woorden in de moedertaal.

Luisteren

- Moeite met luisteroefeningen.

Geheugen, aandacht, informatieverwerking, automatisering

- Moeite met het onthouden van recent geleerd vocabulaire: intensief oefenen levert onvoldoende resultaat op (bv. vijf dagen volgens een goede werkwijze Engelse woordjes geleerd en bij de overhoring nog een diepe onvoldoende).

Positieve kenmerken

- Adequate woordleer- en woordraadstrategieën.

Voorwaarden voor lezen en spellen in moedertaal en moderne vreemde talen

- Problemen met het koppelen van de juiste tekens aan de klanken.
- Moeite met ontdekken van 'analoge delen' bij het lezen en spellen van onbekende woorden (bv. jour zit zowel in aujourd'hui als in toujours en journal).
- Moeite met het doorzien van spelling in relatie tot grammatica: enemy-enemies; Hand-Hände; tu penses, il pense, ils pensent.

Hieronder is ruimte om dingen te noteren die u tijdens het invullen van de checklist te binnen schoten en die u graag als aanvulling kwijt zou willen over de leerling. (Bv. een gedetailleerde omschrijving van problemen)

Geef de ingevulde lijst vóór _____ aan de leercoach.

Hartelijk dank voor uw medewerking.

Naam:

Datum:

Handtekening:

Voorbeeldbrief aan ouder(s)/verzorger(s)

Beste ouder(s)/verzorger(s),

Het is bij ons bekend dat uw zoon/dochter dyslexie heeft. Hiermee heeft hij/zij, indien het onderzoek voldoet aan de richtlijnen, recht op tijdverlenging en audio ondersteuning (TestCorrect).

Samenvatting en onderzoek

Via de link die ik u heb toegestuurd kunt u de samenvatting lezen die ik gemaakt heb van het onderzoek dat ten grondslag ligt aan de diagnose. Dit document is gemaakt als handleiding voor docenten, zo hebben zij alleen de voor hen relevante informatie ter beschikking. De docent kan lezen wat de reden van het onderzoek was, wat de conclusie van het onderzoek is, welke diagnose gesteld is en welke adviezen ervoor thuis en school gegeven zijn.

Bij deze vraag ik uw toestemming om dit document in ons leerlingvolgsysteem (SOM) te plaatsen bij uw zoon/dochter. Het volledige onderzoek wordt, indien u hiervoor toestemming geeft, in de map van het ondersteuningskantoor geplaatst, hiertoe hebben alleen de ondersteuningscoördinator (mevr. Font Freide) en ikzelf toegang.

Indien u wilt dat er aanpassingen worden gedaan aan de samenvatting alvorens u akkoord kunt gaan, laat dat dan alstublieft weten. Indien er geen akkoord wordt gegeven voor het plaatsen van de samenvatting in Som en het gehele verslag in de map, dan kunnen er geen faciliteiten worden geboden.

De gegevens worden -tot vijf jaar nadat de leerling van school is gegaan- bewaard. U kunt altijd uw gegeven toestemming weer intrekken en een verzoek indienen om de gegevens te verwijderen.

U kunt hier het privacyreglement van onze stichting (SILFO) inzien.

Tijdverlenging

Leerlingen met tijdverlenging mogen 20% meer tijd gebruiken voor toetsen. Dus 10 minuten extra bij een 50 minuten toets. Als uw zoon/dochter gebruik wil maken van tijdverlenging, krijgt hij/zij hiervoor een pasje. Hierop staat dat de leerling recht heeft op de tijdverlenging. Zodat dit ook duidelijk is voor de docent of surveillant.

Gedurende proefwerkweken maakt de leerling zijn/haar toetsen in een lokaal samen met andere leerlingen die gebruik maken van tijdverlenging. Op deze manier wordt de leerling zo min mogelijk gestoord.

TestCorrect

Wanneer uw zoon/dochter gebruik wil maken van TestCorrect krijgt hij/zij uitleg van onze dyslexiespecialist over het programma en wordt besproken voor welke vakken uw zoon/dochter hiervan gebruik wil maken.

Graag verneem ik of u toestemming geeft voor het bewaren van de gegevens zoals hierboven beschreven en of uw zoon/dochter gebruik wil maken van TestCorrect en/of tijdverlenging.

Ondertekening:

Ik geef wel / geen* toestemming om de samenvatting en het volledige onderzoek op te slaan zoals hierboven beschreven.

Mijn zoon/dochter wil wel / geen* uitleg krijgen van de dyslexiespecialist over TestCorrect en hier (waarschijnlijk) gebruik van maken.

Mijn zoon/dochter wil wel / geen* gebruik maken van tijdverlenging.

Ondergetekende, ouder / voogd* van

_____ (volledige naam leerling)

Naam ouder/voogd* 1:

Plaats en datum:

Handtekening

☐ Ouder / voogd * 1 tekent met instemming van ouder / voogd* 2

Naam ouder/voogd* 1:

Plaats en datum:

Handtekening

*doorhalen wat niet van toepassing is.

Een vriendelijk verzoek uw keuzes op deze brief aan te geven en ondertekend retour te sturen.
Bij vragen kunt u zich wenden tot ondergetekenden.

Met vriendelijke groet,
Stedelijk College Eindhoven, locatie Henegouwenlaan

Esther Smit
Pedagoog
studentcoach/ondersteuningskantoor

Petra Font Freide.
Pedagogisch en didactisch medewerker
zorg NVO orthopedagoog

Stedelijk College Eindhoven

Henegouwenlaan

mavo - havo – vwo (atheneum & gymnasium)

Henegouwenlaan 2
5628 WK Eindhoven
T 040 - 264 57 77
E henegouwenlaan@stedelijkcollege.nl

Broodberglaan

Global College Eindhoven

Broodberglaan 3
5628 EJ Eindhoven
T 040 - 264 53 99

Oude Bossche Baan

vmbo - alle leerwegen – EOA

Oude Bossche Baan 20
5624 AA Eindhoven
T 040 - 264 53 64
E oudeboschebaan@stedelijkcollege.nl

Rector Baptistlaan

Global College Eindhoven

Rector Baptistlaan 21
5643 MR Eindhoven
T 040 - 264 59 96

www.stedelijkcollege.nl